

בעזהשי"ת

קובץ
אור הזוהר
והחסידות

שיעורי

הגה"ח רבי אהרן רובינפעלד שליט"א
ראש ישיבה דחסידים בעלזא עיה"ק ירושלים תובב"א

פרשת בלק
ט"ז תמוז תשפ"ה לפ"ק

קובץ
אור התורה
והחסידות
שנה ג' • קובץ קל"א

השיעור נמסר ביום ד' חקת ו' תמוז תשפ"ה לפ"ק

אור התורה:

בגדר איסור שיחרור עבדים עמ' א'

ניתן להאזין לכל שיעורי ראה"י במספר
הישיר של קול הלשון: 073-3211-614

לתרומות והערות ניתן לפנות אל הגבאים
בישיבה או בטל': 053-416-5070

ניתן לקבל את שיעורים והקובצים בדוא"ל ע"י
שליחת בקשה לדוא"ל: Ortv212@gmail.com

יו"ר אגודת חסידות אור התורה:

להפצת שיעורי

הגה"ח רבי אהרן רובינפעלד שליט"א
ראש ישיבה דחסידת בעלזא פעיה"ק ירושת"ו

אור התורה

נמסר יום ד' חוקת ו' תמוז תשפ"ה לפ"ק בהיכל הישיבה

בענין גדר איסור שחרור עבדים

אפשר לשחרר ע"י שליח. אך כשהשחרור אינו לצורכו אכן לא יועיל ע"י שליח.

סתירת הסוגיות בגיטין ובברכות

ובסוגיא זו יש קושיא גדולה שהרי בברכות (זמ:) מביאה הגמ' גם כן את המעשה בר"א ששחרר עבדו למנין ומקשה שם בגמ' שהמשחרר עבדו עובר בעשה ומתרץ מצוה שאני ומקשה עוד בגמ' שהוא מצוה הבאה בעבירה ומתרץ מצוה דרבים שאני.

ובמגן אברהם (סי' צ' ס"ק ל') מקשה מכאן על הרמב"ן שרואים שאף כשהוא לצורך עצמו אסור והוי מצוה הבאה בעבירה.

ובטורי אבן (חגיגה ב: ד"ה ומ"מ אני תמיה) אומר וכמדומה לי שנעלם מהני ראשונים דברי הגמ' בברכות וראו רק הגמ' בגיטין שאחר שמתרצים מצוה שאני ואין השחרור משום חנינה אין מקשים והא הוי מצוה הבאה בעבירה.

והוא פלא גדול שבגיטין ניחא לגמ' גם במצוה דיחיד ובברכות רק במצוה דרבים מותר.

כשיש קצת חנינה אפילו לצורך מצוה ג"כ אסור

בישועות יעקב [פירוש על השו"ע לאב"ד לעמבערג] (סי' צ' ס"ק ז') מתרץ שבאמת יש שינוי בין הסוגיא בגיטין לסוגיא בברכות שבברכות אומר הגמ' אמר ר' יהושע בן לוי תשעה ועבד מצטרפין לעשרה ועל זה מקשה בגמ' מר"א ששחרר עבדו שהוצרך לשחררו ועבד אינו מצטרף ומתרץ שהביא ב' עבדים ושחרר חד והצטרפו תשעה ועבד.

ואם כן אומר הישועות יעקב שבברכות אי אפשר לתרץ כהראשונים בגיטין שה' לצורך עצמו ולא לצורך חנינה שכיון שהיה לו שם ב'

נדבר קצת מענין לענין ממה שדברנו בשיעור הקודם ששם דברנו מלא תחנם ועכשיו נדבר ממצות לעולם בהם תעבדו שיש ראשונים האומרים שטעמו משם לא תחנם.

אסור שחרור עבד הוא רק בדרך של חנינה

יש גמרא בגיטין (דף לח:) אמר רב יהודה אמר שמואל המשחרר עבדו עובר בעשה שנאמר (ויקרא כה, מו) לעולם בהם תעבדו. ומקשה הגמ' שמעשה בר"א שנכנס לביהכ"נ ולא מצא עשרה ושחרר עבדו והשלימו לעשרה ומתרצת הגמ' שמצוה שאני.

הראשונים מקשים מה תשובה היא זו וכי לתפילה בציבור אפשר לבטל עשה, הר"ן (כ: בדפי הרי"ף ד"ה כל) מתרץ ומסיק מכאן ד'לעולם בהם תעבדו' אינו עשה דאורייתא אלא אסמכתא בעלמא ולכן שחרר ר"א עבדו לתפילה בציבור.

הרמב"ן (ד"ה מצוה) והר"ן בשם יש מתרצים וכן בחידושו (ד"ה מצוה) מתרצים שהאיסור לשחרר עבדו הוא מעין האיסור ד'לא תחנם' - לא תיתן להם מתנת חנם ולכך רק בדרך חנינה אסור לשחרר אבל לצורך עצמו כמו למנין מותר לשחרר. והגמ' אינה מתרצת שע"י מצוה דוחה העשה אלא שהגמ' אומרת שבמקום מצוה אין העשה.

ובדרך אגב יש לציין שיש משנה בפ"ק דגיטין (דף יא:) שיכולים לשחרר עבד ע"י שליח. ומקשה על זה רעק"א (בשו"ת קמא ריש ס' קצד) וכן בקצות (סי' קפב ס"ק ב' ד"ה והנה וד"ה אלא) איך יכולים לשחרר עבד ע"י שליח והלא אסור לשחרר ואין שליח לדבר עבירה וא"כ אין השחרור חל.

ומתרצים שהמשנה מיירי כשמשחררו לצורכו שאז אין איסור כמבואר ברמב"ן ובר"ן ומשו"ה

חנינה שרוצה טובת עצמו אבל אין לדמות מזה לאיסור לא תחנם שנותן מתנה לנכרי ונשאר נכרי שאז אסור עצם המתנה ובזה אין היתר של מתכוין לטובת עצמו.

וא"כ מותר לתת הכלי במתנה רק לגוי שמכירו שאינו מתנת חנם ומשו"ה לא הזכירו המחבר דהרי דבר פשוט הוא דמיירי רק באופן שמותר ליתן מתנה לנכרי.

ראיה לשיטת הכתב סופר

החתם סופר (גיטין לח. ד"ה אמנם) ורעק"א (בשו"ת קמא סי' קצד ד"ה ובדברי הר"ן) מקשים מגמ' ע"ז (סג:--סד.) שיש דין באיסורי הנאה שאסור שיהיה רוצה בקיומו כגון לעבוד במפעל של יין נסך שרוצה בקיומו של היין נסך והוי כנהנה מאיסורי הנאה^א ואומרת הגמ' שלמעוטי תיפלה (למעט האיסור) מותר שירצה בקיומו כגון לשבור חביות יין נסך בשכר וכמו שלשיטת ר' יהודה מותר לעבוד בחינם לגוי כדי לעקור כלאים למעוטי תיפלה, מדר"י נשמע לר"ע וא"כ גם שסובר (במכות כא.; מו"ק ב:) שמקיים כלאים אסור מותר להשכיר עצמו לישראל לעקור כלאים למעוטי תיפלה.

ומקשים החת"ס והרעק"א שלפי הראשונים שלטובת עצמו אין לא תחנם א"כ אך מביאים ראיה משיטת ר"י לעקור כלאים בחינם לנכרי, לשיטת ר"ע לעקור בשכר שלענין לעקור לנכרי אין כלל איסור שאינו מתנת חנם רק מתכוין למעוטי תיפלה ולעקור בשכר יש איסור של רוצה בקיומו ומתרץ הכתב סופר שגם במתכוין לקיים מצוה אסור ליתן מתנת חנם לנכרי רק בעבד שנעשה ישראל מותר ולכך יכולים ללמוד מר"י בחינם לר"ע בשכר.

מחלוקת אם בדרבנן שי"י מצוה הבאה בעבירה

בשו"ת נודע ביהודה (מהדו"ק סוף חלק חו"מ. בשם חתן המחבר) מביא מחתנו ר' זלמן לעווין וכך מתרץ ר'

עבדים ושחרר רק אחד א"כ יש בזה חנינה קצת ששחרר זה ולא האחר ולכך עדיין אסור משום לעולם בהם תעבדו ועל זה מקשה הגמ' דהוי מצוה הבאה בעבירה ומתרץ שמצוה דרבים דוחה העשה.

משא"כ בגיטין שמדבר להלכה דקיי"ל עבד אינו מצטרף והי' רק עבד א' ואין בו חנינה ולכך אין הגמ' מקשה שם דהוי מצוה הבאה בעבירה.

ההיתר של מתכוין לטובת עצמו הוא רק בשחרור שעל ידיה נעשה יהודי

בשו"ת כתב סופר (חלק או"ח סי' ס"א) יש תשובה שנוגע להלכה בענין לא תחנם. דבשו"ע (סי' שכג סעי' ז) יש מחלוקת אי אסור לטבול כלי בשבת לצורך שבת כיון שמתקן מנא או מותר כיון שהוא לצורך שבת ומסיק שם וירא שמים יצא את כולם ויתן במתנה לגוי ויחזור וישאלנו ממנו.

ומקשה השואל האין יכול ליתנו במתנה לגוי והלא אסור ליתן לגוי מתנת חנם, ואולי צריך ליתנו לנכרי המכירו או לשכינו או לא' שקיבל טובה ממנו שאינו מתנת חנם אך מסתיימת המחבר שלא הזכיר תנאי זה משמע שמותר בכל אופן כיון שאינו מכין לטובת הנכרי רק לטובת עצמו

ומפרש הכת"ס בתשובתו שאין ללמוד לנותן מתנה לצורך עצמו ממה שכתבו הראשונים במשחרר עבדו לצורך עצמו, שלכאורה קשה למה אסור לשחרר עבד משום איסור מתנת חנם לגוי והלא כשנותן לו המתנה ומשחררו נעשה ישראל וא"כ לא נתתי מתנה לגוי רק לישראל ולמה אסור לשחררו.

אלא מוכרחים לומר שההכנה בלב והחנינה שיש לו בליבו לפני משחררו כשהוא עדיין נכרי זה אסור וכל ההיתר במתכוין לטובת עצמו הוא רק על החנינה בלב שקודם השחרור וכאן אין

א. אגב בספר יהושע מקשה אן יכולים אנשי חברה קדישא ליקח מעות והלא רוצים בקיומו של מת שאסור בהנאה.

יוסף ענגיל בספרו לקח טוב (כלל י"ב אות ד') שיש שינוי בגמ' בין גיטין לברכות שבגיטין מביא הגמ' אמר רב יהודה אמר שמואל המשחרר עבדו עובר בעשה ובברכות מביא המימרא מרב יהודה עצמו אמר ר"י המשחרר עבדו עובר בעשה אומר הנוב"י שתוס' בסוכה (דף ל. - ד"ה מתוך) אומר שלשמואל בדרבנן אין מצוה הבאה בעבירה אבל רב יהודה סובר שגם בדרבנן יש מצוה הבאה בעבירה ולפי"ז אתי שפיר השינוי בסוגיות שבגיטין מביא הגמ'

מר"י אמר שמואל וא"כ אי אפשר להקשות שהוה מצוה הבאה בעבירה שתפילה הוא מדרבנן ולשמואל בדרבנן אין מצוה הבאה בעבירה אבל בברכות שהמימרא הוא מרב יהודה עצמו שסובר שגם בדרבנן יש מצוה הבאה בעבירה ולכך מקשה גמ' שהוי מצוה הבאה בעבירה.

ור' יוסף ענגיל מתרץ שנחלקו ר"י ושמואל בתפילה אם הוא מדרבנן או מה"ת וכן"ל.